

Úřad pro ochranu osobních údajů

Pplk. Sochora 27, 170 00 Praha 7, Tel.: 234 665 111, Fax: 234 665 444; e-mail: posta@uouu.cz

STANOVISKO č. 1/2008

květen 2008

Umístění kamerových systémů v bytových domech

Úřadu pro ochranu osobních údajů (dále jen „Úřad“), jako kompetentnímu orgánu dle zákona číslo 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů (dále jen „zákon“), a směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (dále jen „směrnice“), je svěřena dozorová působnost v oblasti ochrany osobních údajů, zejména pak při jejich zpracování.

V poslední době se stále více objevují případy instalace kamerových systémů na rozličných místech a za různými účely. V případě, že je z takovýchto kamerových systémů pořizován záznam (kamerový systém se záznamem, dále jen „kamerový systém“), jedná se v souladu se dříve zveřejněnými texty Úřadu o zpracování osobních údajů ve smyslu § 4 písm. e) zákona a tudíž je zde dána jeho pravomoc dohlížet nad tímto zpracováním. Úřad již v minulosti pro osvětlení výkladu zákona zveřejnil stanoviska, která jsou jistými vodítky pro tyto potencionální správce a zpracovatele osobních údajů ve smyslu § 4 písm. j) respektive písm. k) zákona¹.

Jelikož se ze strany některých vlastníků a nájemců bytových domů objevuje vůle instalovat kamerové systémy v bytových domech a jelikož Úřad zaznamenal již řadu stížností občanů na tyto kamerové systémy, pokládá za nutné se k této otázce vyjádřit a vytyčit tak svůj pohled na základní pravidla provozování těchto systémů. Jak lze soudit např. z došlých oznámení o zpracování osobních údajů, převládají mezi provozovateli kamerových systémů názory, které jsou zcela zjevně v rozporu se základními povinnostmi správce, které mu ukládá zákon.

Nejčastějšími a současně nejzávažnějšími problémy a nedostatky, se kterými se Úřad ve své praxi setkává, je nesprávné posouzení poměru mezi hodnotami, které mají být kamerovým systémem chráněny, na jedné straně, a hodnotami, do kterých kamerový systém zasahuje, na straně druhé. Dalším základním problémem je pak nedostatečné využití jiných prostředků, které mohou efektivněji dosáhnout účelu, jenž správce sleduje, a dále nesprávná (ve většině případů příliš úzká) interpretace pojmu soukromí a v návaznosti na to nedostatečné zohlednění spojitosti mezi umístěním kamery a zásahem do soukromí, který její umístění představuje.

Z předchozích stanovisek a z praxe Úřadu je nutné v obecné rovině ke kamerovým systémům připomenout, že je lze s ohledem na jejich zvláštní charakter použít pouze v případě, pokud již všechny méně invazivní prostředky selhaly nebo je jisté, že by nebyly schopny naplnit vytyčený účel. Důvodem je skutečnost, že kamerový systém je prostředek, který zasahuje do základních lidských práv, a to práva na soukromí a práva na soukromý a rodinný život. Tato práva jsou přitom chráněna článkem 10 Listiny základních práv a svobod a článkem 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Jako relevantní důvod, respektive prostředek k dosažení správcem stanoveného účelu, lze uvažovat o kamerovém systému a s ním souvisejícím zásahem do soukromí jen tehdy, kdy proti němu stojí vyšší ochrana jiného základního lidského práva nebo svobody. Aby mohla být dána přednost ochraně jiného ústavního práva před ochranou soukromí, je třeba postupovat dle „receptu“ uvedeného v rozhodnutí Ústavního soudu České republiky Pl. ÚS 4/94, tedy posoudit, zda v dané situaci je ochrana jiného základního práva nebo svobody natolik závažná (důvodná) a toto právo je natolik ohroženo, že je nutné akceptovat zásah do soukromí a částečně tak derogovat základní lidské právo na soukromý a rodinný život.

Z výše uvedeného vyplývá, že právě hlediska:

- a) zda daný prostředek zasahuje do základních práv a svobod,
- b) zda v konkrétním případě jiný právem chráněný zájem převáží nad právem na ochranu soukromí,
- c) zda právě záznam z kamerového systému je jediný a nejvhodnější prostředek pro ochranu takového zájmu,
- d) zda záznam z kamerového systému je schopen naplnit deklarovaný účel,

jsou ze strany Úřadu rozhodující pro posouzení legálnosti použití kamerového systému.

K umístění kamerového systému je třeba zdůraznit, že při jeho instalaci je nutné přistupovat odlišně ke způsobu užívání jednotlivých monitorovaných prostor, a to s ohledem na míru soukromí, kterou v daných prostorách lidé požívají. Lze rozlišovat zejména prostory, jako jsou sklepy, půdy, prostory dopisních schránek, vnější plášť budovy, a prostory jako vstupní dveře, chodby, výtahy atd. Je nespornou skutečností, že míra soukromí, kterou v těchto prostorech obyvatelé domu požívají, se liší.

Podstatná je i správná interpretace pojmu soukromí. Pojem soukromí je dle názoru Úřadu v současné době vnímán veřejností příliš úzce, což nesporně souvisí se současným životním stylem, všudypřítomnými médii a v neposlední řadě i s prudkým rozvojem informačních technologií. Pojem soukromí resp. soukromý a rodinný život se však nevztahuje jen na prostory jako koupelny, toalety, případně na celý byt nebo dům. Soukromí znamená jistou sféru integrity jednotlivce a jeho blízkých, která obklopuje jednotlivce samého, ať se nachází kdekoli. V bezprostřední blízkosti prostor, jako je bytový dům, ve kterém osoba bydlí a zdržuje se v něm větší část svého života, se míra soukromí nepochybně zvyšuje².

Evropský soud pro lidská práva se k obsahu termínu soukromí vyslovil takto: „Soukromím člověka je třeba rozumět právo každého člověka na vytváření a rozvíjení vztahu s dalšími lidskými bytostmi, a to i na pracovišti.“³ Z toho lze dále dovodit, že jestliže prostorem, kde osoba požívá svého soukromí, je i její pracoviště, pak toto konstatování platí zvláště o bezprostředním prostoru jejího bydlení.

Pro oblast instalace kamerových systémů jsou relevantní zejména ustanovení § 5 odst. 1 písm. a), e) a odst. 2, § 10, § 11 odst. 1 a 5, § 13 a § 16 zákona.

K § 5 odst. 1 písm. a)

Jednou z hlavních povinností správce je stanovit účel, k němuž mají být osobní údaje zpracovávány⁴.

K § 5 odst. 1 písm. e)

Podle tohoto ustanovení je správce povinen uchovávat osobní údaje pouze po dobu, která je nezbytná k účelu jejich zpracování. Doba uchovávání záznamů musí být stanovena tak, že nepřesáhne dobu potřebnou k tomu, aby incident zaznamenaný kamerou bylo možno dále prošetřit a zajistit další nezbytné informace, například potřebné k předání případu k vyšetření příslušným orgánům. S ohledem na situaci v bytových domech a místech, na kterých jsou kamery ze strany Úřadu akceptovány, je za takovou nezbytnou dobu pro uchování záznamu z kamerového systému považována doba cca 7 dnů, přičemž ve zdůvodněných případech lze tuto dobu adekvátním způsobem prodloužit.

K § 5 odst. 2, 4 a § 10

Podle § 5 odst. 2 zákona může správce osobních údajů zpracovávat osobní údaje pouze se souhlasem subjektu údajů. Bez tohoto souhlasu je může zpracovávat jen v případech uvedených v § 5 odst. 2 písm. a) až g) zákona.

Při instalaci kamerových systémů v obytných domech se nejčastěji diskutuje o zpracování osobních údajů se souhlasem subjektu údajů nebo o zpracování údajů bez souhlasu subjektu údajů na základě výjimky uvedené v § 5 odst. 2 písm. e) zákona, tj. s odkazem na ochranu práv a právem chráněných zájmů správce, příjemce nebo jiné dotčené osoby.

V souvislosti s možností uplatnění výše uvedené výjimky, při jejímž splnění lze zpracovávat osobní údaje bez souhlasu subjektu údajů, je nutné vyjádřit postoj Úřadu k umístění kamer a s tím souvisejícímu možnému zásahu do soukromí a účelům, k nimž kamerové systémy v bytových domech mají sloužit.

Z dosavadní dozorové praxe Úřadu vyplývá, že nejčastěji uváděným účelem (důvodem) instalace kamerového systému v bytových domech je ochrana majetku, prevence před vandalismem, zamezení vstupu nežádoucích osob a ochrana života a zdraví.

Je nutné uvažovat o tom, zda je ochrana života a zdraví nebo ochrana majetku vyšší hodnotou, nežli je ochrana soukromí, soukromého a rodinného života. Toto posouzení je nezbytné v každém případě provádět komplexně. Přitom je nutné mít na paměti, že v případě kamerového systému je třeba položit si otázku, zda kamerový systém skutečně může tyto hodnoty ochránit a zda neexistuje jiný prostředek, který by je ochránil efektivněji či obdobně a přitom by nepředstavoval zásah do soukromí.

V bytovém domě lze rozlišit dvě základní skupiny prostor. Od tohoto rozdělení se odvíjí i nutnost souhlasu obyvatel domu s provozováním kamerového systému, nebo použití výjimky podle § 5 odst. 2 písm. e) zákona.

1. Prostory, kde obyvatelé domu (tj. lidé, kteří jsou majiteli, nájemci nebo podnájemci bytových jednotek nebo bytů v domě a kteří v bytě opravdu bydlí, dále jen „obyvatelé domu“) obvykle nežijí svůj soukromý život a monitorování těchto prostor v zásadě do soukromí nezasahuje (tj. půdy, sklepy, vchody na půdu a do sklepa, kočárkárny, koláren, prostor dopisních schránek, vnější opláštění budov apod.). V těchto prostorech je možné aplikovat zákonnou výjimku podle § 5 odst. 2 písm. e) zákona, neboť je splněna podmínka stanovená v tomto ustanovení, která uvádí, že takovéto zpracování nesmí být v rozporu s právem subjektu údajů na ochranu jeho soukromého a osobního života. Aplikace tohoto ustanovení je přitom úzce spjata i s ustanovením § 10 zákona, podle kterého správce dbá, aby subjekt údajů neutrpěl újmu na svých právech, zejména na právu na zachování lidské důstojnosti, a také dbá na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života subjektu údajů.

2. Prostory, kde obyvatelé domu požívají vyšší míru soukromí, jelikož tyto prostory jsou ze své podstaty spjaty se soukromým a osobním životem lidí bydlících v takovém domě (tj. přístupové chodby k bytům, výtah, schodiště, vchodové dveře do objektů, vchodové dveře do bytů apod.). Je nesporné, že monitorováním těchto prostor jsou získávány informace různého druhu o soukromém životě obyvatel domu, jako například kdy, s kým, či „v jakém stavu“ přicházejí nebo odcházejí z domu, a to včetně jejich návštěv, čímž dochází k zásahu do práva na ochranu soukromého a osobního života obyvatel domu. Konstatování, že o soukromí se jedná jen doma za zavřenými dveřmi bytu a přede dveřmi bytu už ne, není legitimní, byť míra tohoto soukromí je rozdílná. Právním důvodem a podmínkou instalace kamerového systému v těchto prostorách může být pouze souhlas všech obyvatel domu, neboť obyvatelé domu požívají v tomto případě takovou míru soukromí, že principiálně nelze aplikovat výjimku podle § 5 odst. 2 písm. e) zákona. Nicméně i v těchto případech je nezbytné v každém případě aplikovat zásadu vzájemného poměrování v kolizi stojících základních práv a svobod.

Ve věci souhlasu subjektů údajů se zpracováním osobních údajů, resp. s instalací kamerového systému a pořizováním záznamu z něj, lze konstatovat, že pro jeho platnost je významné splnění několika zákonných podmínek. Zejména se jedná o podmínky uvedené v § 4 písm. n) zákona /musí se tedy jednat o svobodný a vědomý projev vůle subjektu údajů/ a v § 5 odst. 4 zákona /musí se jednat o informovaný souhlas/. Jestliže by při vyžadování souhlasu nebyly výše uvedené zákonné podmínky splněny, mohl by být takový souhlas považován za neplatný právní úkon.

K problematice souhlasu se zpracováním osobních údajů kamerovým systémem je nezbytné upozornit na možná rizika využití této možnosti. V první řadě je nezbytné, aby byl souhlas poskytnut v každém okamžiku od všech výše specifikovaných obyvatel domu, což přináší problémy v případě časté změny nájemníků nebo majitelů bytů apod. Dále je třeba upozornit na skutečnost, že souhlas se zpracováním osobních údajů může subjekt údajů kdykoliv odvolat. S ohledem na tyto skutečnosti lze doporučit uvažovat v reálné rovině o zpracování osobních údajů se souhlasem pouze v bytových domech s malým počtem bytů.

K § 11

V návaznosti na shora uvedenou informační povinnost správce v případě získávání souhlasu subjektu údajů, má správce nejen podle § 5 odst. 4, ale zejména podle § 11 odst. 1 zákona vždy při shromažďování osobních údajů povinnost informovat subjekt údajů o tom, v jakém rozsahu a pro jaký účel budou osobní údaje zpracovávány, kdo a jakým způsobem bude osobní údaje zpracovávat a komu mohou být osobní údaje zpřístupněny, nejsou-li subjektu údajů tyto informace již známy (například mu byly poskytnuty při získávání souhlasu jako informovaného projevu vůle). Dále jej musí informovat o právu přístupu k osobním údajům, právu na opravu osobních údajů, jakož i o dalších právech stanovených v § 21 zákona.

Při zpracování prováděném na základě výjimky zakotvené v § 5 odst. 2 písm. e) zákona nemusí být informační povinnost splněna pokaždé před zahájením zpracování v plném rozsahu; správce je však v této situaci na základě § 11 odst. 5 zákona povinen informovat subjekt údajů o zpracování jeho osobních údajů bez zbytečného odkladu. V případě kamerového systému v bytovém domě tak mohou pro správce nastat rozdílné situace ve vztahu k odlišným skupinám monitorovaných osob - subjektů údajů a s tím související rozdílná úroveň informací pro tyto skupiny osob.

U obyvatel domu je nutné splnit informační povinnost například prostřednictvím schůze shromáždění společenství vlastníků jednotek a následným vyvěšením nebo rozesláním zápisu o jednání shromáždění všem obyvatelům domu, a to ještě před zahájením zpracování a v plném rozsahu požadovaném zákonem, neboť tento okruh subjektů údajů je správcem předem znám a ten má tak možnost je bez zbytečného odkladu informovat ještě před zahájením shromažďování údajů.

V případě dalších subjektů údajů, které do bytového domu budou přicházet nepravidelně, resp. nepředvídatelně, je správce povinen splnit informační povinnost např. umístěním informačních tabulek u vstupu do sledovaných prostor. K náležitostem této informační tabulky lze dodat, že musí obsahovat informaci, že prostor je sledován kamerovým systémem, musí zde být uveden správce – provozovatel kamerového systému, resp. kontaktní osoba nebo sdělení, kde bude subjektu údajů poskytnuta informace o zpracování v rozsahu požadovaném zákonem (tj. kde si může např. vyzvednout v písemné podobě další informace o kamerovém systému).

K § 13

Dále je nezbytné vyjádřit se k povinnosti osob při zabezpečení osobních údajů. Zákon správcem a zpracovateli ukládá povinnost přijmout taková opatření, aby nemohlo dojít k neoprávněnému nebo nahodilému přístupu k osobním údajům, k jejich změně, zničení či ztrátě, neoprávněným přenosům, k jejich jinému neoprávněnému zpracování, jakož i k jinému zneužití osobních údajů. Tato povinnost platí i po ukončení zpracování osobních údajů. Správce nebo zpracovatel je povinen zpracovat a dokumentovat přijatá a provedená technicko-organizační opatření k zajištění ochrany osobních údajů v souladu se zákonem a jinými právními předpisy, dále viz § 13 zákona.

Za opatření ve výše uvedeném smyslu lze považovat nejen bezpečné umístění záznamového zařízení, ale rovněž vnitřní zabezpečení zařízení, jako jsou hesla, dále pak určení okruhu osob, jež mají k zařízení přístup a jsou jim známa hesla, a ostatní prostředky nutné k překonání zabezpečení, a v neposlední řadě pak zabezpečení prostředků, které přenášejí obraz nebo data.

Často se objevují případy, kdy správci projevují vůli instalovat zařízení, jež bude pořizovat záznam z kamerového systému, v bytě člena bytového družstva nebo společenství vlastníků jednotek na jeho osobním počítači bez adekvátních prvků počítačové bezpečnosti nebo instalovat toto zařízení jiným obdobným způsobem, který nespĺňuje zákonné podmínky zabezpečení zpracovávaných údajů. K takovému záměru lze uvést, že na základě výše uvedeného má Úřad za to, že umístěním záznamového zařízení v samostatné a zabezpečené místnosti, není-li jiná možnost, nebo v případě, že by tato možnost byla spojena s nepřiměřeně vysokými náklady s ohledem na poměry správce, i v bytě člena bytového družstva nebo společenství vlastníků jednotek, jeho zakódováním nebo zabezpečením jiným podobným opatřením, které umožňuje přístup k záznamu jen úzké skupině osob, která je na základě rozhodnutí společenství vlastníků jednotek nebo bytového družstva k tomuto oprávněná, a dále pak omezením přístupu do místnosti a k záznamům na tuto úzkou skupinu osob a jen v případech, kdy je bez pochybností zjištěno, že ve sledovaném prostoru došlo k události, k jejímuž objasnění je záznam z kamerového systému třeba, je možné považovat podmínky § 13 za splněné.

K § 16

Správce je povinen, a to ještě před zahájením zpracování dat prostřednictvím kamerového systému, oznámit zamýšlené zpracování osobních údajů Úřadu. Z dosavadních zkušeností Úřadu přitom plyne, že při zpracování dat prostřednictvím kamerových systémů v bytových domech nelze uplatnit žádnou z výjimek z registrační povinnosti stanovených v § 18 odst. 1 zákona.

K dalším povinnostem

Mimo tyto povinnosti je správce povinen dodržovat i další povinnosti upravené v zákoně, jako je zejména povinnost zpracovávat osobní údaje pouze v souladu s účelem, ke kterému byly shromážděny [§ 5 odst. 1 písm. f) zákona]; jsou-li záznamy pořízeny za účelem ochrany majetku, nelze je použít např. pro zjištění cizoložství manžela apod.

Závěr:

Každý správce musí při záměru využití kamerového systému prokázat, že kamerový systém je:

- prokazatelně vhodný k vyřešení daného problému,
- prokazatelně nutný pro řešení konkrétního problému,
- proporcionální vůči např. svému přínosu pro bezpečnost,
- pravidelně revidován, aby bylo zajištěno splnění výše uvedených bodů a že,
- zasahuje do soukromí prokazatelně méně než alternativní možnosti.

Poznámka:

¹⁾ Plná znění materiálů pojednávajících o postojích Úřadu k právním otázkám souvisejícím s provozováním kamerových systémů se záznamem jsou k dispozici na webových stránkách Úřadu <http://www.uouu.cz> v rubrice Kamerové systémy.

²⁾ K výkladu termínu soukromých prostor lze odkázat též na rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 7 Ca 204/2005 str. 3: „I prostory mimo obydlí se považují za soukromé prostory“ (zde je odkázáno na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, který dospěl k závěru, že by bylo příliš restriktivní limitovat soukromí pouze na vnitřní okruh, v němž jednotlivec může žít svůj soukromý život podle svých představ). Příslušné rozhodnutí je dostupné na internetové stránce Úřadu http://www.uouu.cz/judik_07.pdf.

³⁾ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Niemietz vs. Německo z roku 1992. Plné znění rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva v této záležitosti v anglickém jazyce lze dohledat na internetových stránkách tohoto soudu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en> v oddíle „Judgments“ např. zadáním a vyhledáním výrazu „Niemietz“.

⁴⁾ K samotnému obsahu pojmu účel v rámci zákona pak viz odstavec 6 vyjádření „K oznamovací povinnosti správců provádějících zpracování osobních údajů kamerovými systémy“ (viz internetová adresa Úřadu <http://www.uouu.cz>, sekce Registr/ K problémům z praxe).

⁵⁾ Publikované stanovisko je také k dispozici na internetové adrese Úřadu <http://www.uouu.cz> v sekci Názory Úřadu/Stanoviska.